

Izložba

Jurjevska kao ishodište

Jurjevska ulica, 1921.

obitelj uz koju je slikarica bila emotivno vezana. Kuća skromnih dimenzija u Jurjevskoj 1, u kojoj je zajedno sa sestrom provela ostalih četrdesetak godina, trenutavno je, zbog građevinskih radova prekrivena plastičnim folijama.

**Izložba Anke Krizmanić (1896-1987)
Slikana kronika iz Jurjevske ulice,
Muzej grada Zagreba, travanj 2000.**

Toplo je proljetno poslijepodne. Sjedim na klupi u malom, zelenilom obraslu i pomalo zapuštenom parku, točno preko puta zgrade spremnika Gradskog vodovoda, podignute davne 1878. u Jurjevskoj 35. Pedesetak metara desno od mene nevelika ali lijepa, čini se, nedavno uređena jednokatnica u svjetlosmedim tonovima. Uspoređujem postojeće zdanje s nacrtom pročelja iz 1903. Veseli me spoznaja da se kuća nije bitno izmijenila i da još ima pojedinačnu instituciju koji se brinu o zaštiti povijesno vrijednih građevina. Pogledom tražim prozor jedne, poput *krletje* male sobe, na prvom katu kuće Gušićevih (Jurjevska 37), iza čijih je žaluzina živjela i slikala Anka Krizmanić. S lijeve strane kućni broj 33, kuća Horaček, neznatno izmijenjena. Također negdašnje slikaričino boravište. Na broju 31a kuća iz 1909, koja je svojim raskošnim dimenzijama i modernitetom jasno govorila o statusu i ukusu vlasnika, ljekarnika Eugena Viktora Felleri, jednog od najbogatijih ljudi u gradu. Nekadašnji imponantni ulaz danas je zapušten i obrastao nekontroliranim raslinjem. U kuću se ulazi s bočne strane, što govori o unutrašnjoj raščlambi nekad jedinstvene prostorne cjeline u kojoj je živjela mnogobrojna

Anka Krizmanić, grafičarka i slikarica, rođena je 1896. u Omišlju kod Sv. Ivana Zeline, ali se 1903, nakon očeve smrti, s majkom i mlađom sestrom seli u Zagreb. Odrastala je u obitelji majčine sestre, okružena ljubavlju i razumijevanjem, u sredini koja je cijnila i poticala umjetnost i gdje se njezina slikarska nadarenost mogla nesmetano razvijati. Tako će život u Jurjevskoj ulici, u kojoj je provela većinu života, zauvijek obilježiti stvaralaštvo Anke Krizman. Nakon četiri razreda pučke škole u Opatičkoj, polazi Višu djevojačku školu u Draškovićevoj ulici, a od 1910. uči slikati u privatnoj školi Tomislava Krizmana koji će je uputiti u tajne grafičkog zanata. Te iste godine dva crteža darovite četrnaestogodišnje djevojčice bit će uvrštena u izložbu grupe *Medulić* koja je održana u Umjetničkom paviljonu pod naslovom *Nejunačkom vremenu u prikos*. Od 1913. živi s majkom i sestrom u Dresdenu, gdje nastavlja slikarsko obrazovanje na Umjetničko obrtnoj školi otkrivši litografsku kretu koja će trajno ostati njezino najdraže crtačko sredstvo. Usavršavajući se u grafici, nagrađena je zlatnom medaljom, što će biti jedino priznanje koje je za života dobila. Nakon povratka u Zagreb 1917, redovito sudjeluje na *Proljetnim salonima* i drugim skupnim izložbama, a prvu samostalnu izložbu imat će tek desetak godina kasnije u Salonu Ulrich. Za Dragutina Paulića, strastvena planinara i jednog od naših prvih foto-amatera, udaje

se 1912. Iako ih vezuju zajednički interesi i ljubav prema prirodi, rastaju se osam godina kasnije. Slikarica je nadasve cijnila apsolutnu slobodu, no nju će skupo platiti. Opredijelila se za svoju jedinu ljubav, slikarstvo, »jer ni za što drugo nisam bila sposobna«, kako sama kaže. Potkraj 1929. odlazi na višemjesečno stručno usavršavanje u Pariz, koje će biti obogaćeno novim kolorističkim spoznajama, poslije dominantnim u njezinim radovima. Temeljito usvojene crtačke kvalitete doći će do punog izražaja od 1931. do 1939, kada radi kao crtač na Anatomskom institutu Medicinskog fakulteta u Zagrebu što će joj osigurati egzistenciju. Iako u tom razdoblju daleko rjeđe izlaže, ona i dalje slika, pedantno obilježavajući svaki svoj rad datumom i rednim brojem. Od 1908. i svoje prve slike obilježene brojem 1, pa do 1971, kada zauvijek prestaje crtati, Anka Krizmanić bogati je stvaralački opus zauvijek zaključila imponantnim brojem 5719. Velika retrospektivna izložba u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu 1986. bila je dužno priznanje toj skromnoj, samozatajnoj, ali i emancipiranoj ženi i njezinu radu — dobiveno, kao uostalom uvijek, u posljednji trenutak. Umrla je godinu kasnije, u 92. godini.

Izložba pod naslovom *Slikana kronika iz Jurjevske ulice*, kojoj smo danas svjedoci, tek je djelić Krizmanićina stvaralaštva. Mapa *Zagreb*, koju je 1984. od autorice otkupio Muzej grada Zagreba, obuhvaća pedeset crteža stvaranih u vremenu od 1918. do 1937. Autorica izložbe i odlična, iscrpna kataloga, muzejska savjetnica profesorica Željka Kolveshi, veoma nadahnuto i toplo piše o slikarici koju je upoznala prigodom otkupa njezine zbirke. Većina crteža nastala je u doba dok je živjela u Jurjevskoj 33 i 37. Tek nekoliko posljednjih crteža s motivima iz Hrvatskoga zagorja remeti kompaktnu cjelinu mape. Nadahnuta gornjogradskim vedutama, crtala je tek djelić Zagreba koji je najbolje poznavala. Tu nema uobičajenih, prepoznatljivih motiva koje nalazimo na razglednicama. Njezin je Zagreb onaj koji promatra s prozora svoje sobe, koji je tu, nadohvat ruke. To je pogled s ulice, na kapelicu u Jurjevskoj, prema Mirogoju, Novoj vesi, Zvijezdi ili prema sjevernim obroncima Zagrebačke gore. To je krajolik s

raslinjem, s kestenom i borovima, s periferijskim kućicama i tvorničkim dimnjacima. Pojedini crteži, iako se doimlju nedovršenim, ukazuju na slikaričinu izoštrenu osjetljivost za bitno u strukturi samog krajolika, dok je u prizorima vlastite sobe mnogo temeljitija u prikazivanju detalja. Potezi su joj kontrolirani, brzi, gotovo impresionistički, čas kratki, čas dugi, ovisno o oblicima koje tvore. Oni su kratkotrajni zapis trenutka, nadahnuća koje je zauvijek ostalo zabilježeno kao trag na hrapavoj površini papira.

Još uvijek sjedim u parku. Ispred zgrade spremnika Gradskog vodovoda deblo stara kestena koje su možda jesenas okljaštrili. Nove mlade grane prekriva gusto proljetno lišće tvoreći nepravilnu, izduženu krošnju. Na lišćem zastrtu deblu odgonetam moguće detalje i uspoređujem ih sa slikaričinim crtežom. Tako drsko podsjeća na slikaričin kesten iako je teško povjerovati da se radi o istom. Moje nepoznavanje botanike onemogućuje mi da procijenim njegovu starost, ali ako je 1921. to bio *Veliki kesten*, još osamdeset godina bilo bi čak i za jedan kesten previše. Pogled na drugu, južnu stranu Jurjevske zastiru velike krošnje stabala. Iza njih, u proljetnom sutonu, leži dio mog i Ankina Zagreba. Dijeli nas tek nekoliko desetljeća. Provirujem kroz zelenilo. U daljini obronci Šalate načičkani kućama. Mnogo ih je više nego na umjetničkim crtežima. Malo je toga prepoznatljivo. Čeznem za tim vremenom, za spokojem i tišinom koju zrače njezini davni zapisi u litokredi. Sjetu koja me preplavljuje poput plime narušava buka smrdljivih četverokotačnih limenki. Čak je i moj plehnati ljubimac drsko parkiran na nogostupu i onemogućuje klincima vožnju biciklima. Rijetki prolaznici hodaju sjevernom stranom ulice, uz kuće ili kroz park. Ostali se voze jer su razdaljine sve veće i svatko se nekamo žuri. Sve brže grabimo prema kraju nemajući vremena za sebe ni za druge, ne mareći za kuće u kojima se nekada živjelo tiho, za njegovane vrtove u kojima su odrasli pili čaj, a djeca plela prve cvjetne vjenčiće, ne mareći za veliki, stari kesten. Crteži Anke Krizmanić priča su o ljubavi, o ljepoti, o osami, i o vremenu koje je otišlo u nepovrat.

Paulina Granec